

Koks – ilgtspējīgākais materiāls

Uzņēmuma vadītājs Mareks Mamajs.

**ĒKU RESTAURĀCIJAS UZŅĒMUMA VADĪTĀJS
UZSKATA, KA LATVIJAS KOKAPSTRĀDES NOZAREI
VAJADZĒTU VĒRST UZMANĪBU UZ PRODUKCIJAS
KVALITĀTES STANDARTU CELŠANU.**

KĀRLIS VASULIS |

AS Būvuzņēmums *Restaurators* ir lielākais un pieredzējušākais ēku restaurācijas uzņēmums Latvijā. Kompānija darbību sāka tālajā 1951. gadā, pašlaik nodarbina teju 100 cilvēku, un tās veikto restaurācijas projektu saraksts ir tiešām plašs. Uzņēmuma vadītājs Mareks Mamajs norāda, ka patlaban kompānija pamatā darbojas ar apdares restaurāciju vecām mājām, kā arī cita veida objektiem, piemēram, baznīcām. «Nedaudz mazāk strādājam ar interjera vai mākslas priekšmetiem. Vienlaikus tādas monumentālas lietas kā sienu gleznojumu restaurācija arī ir mūsu ikdiena,» viņš piebilst.

Pašlaik *Būvuzņēmums Restaurators* Pierīgā ir atvēris savu galdniecību. «Redzam, ka pietiekami daudz projektos ir vecā tipa groplogi, kā arī vecās durvis, kam jātaisa kopijas. Jaunā galdniecība atrodas ļoti tuvu Rīgai, kur mēs pamatā veidojam logu un durvju kopijas vecām ēkām, kurās neļauj likt pakešu logus. Tur redzam savu nišu, jo citi uzņēmumi bieži nevēlas ņemties ar šīm lietām,» skaidro Mareks Mamajs. Pamatotot izvēli pastiprināti pievērsties kokapstrādei, viņš pauž, ka, viņaprāt, Latvijā ir divi resursi – koks un cilvēks. «Trešā resursa mums nav – mežu ir vairāk par lauksaimniecības zemēm, tādēļ mēs nevaram teikt, ka esam baigie lauksaimnieki,» viņš teic.

JĀCEĻ, STANDARTI

Sarunas gaitā ātri ievirzāmies temātā, par kuru jau labu laiku diskutējam žurnāla *Baltijas Koks* lappusēs, proti, par koka apbūvi un kā šim rūpalam Latvijā iedot grūdienu. Mareks Mamajs, stāstot par savu pieredzi ēku restaurēšanā, uzsver, ka senatnē celtniecībā ļoti daudz tika izmantots koks. «Tagad koku atkal sāk izmantot, tomēr ir pagājis pietiekami ilgs laiks, ieskaitot padomju gadus, kad būvēts tika vienīgi no betona. Tā ir liela problēma, ka Latvijā tika pārtraukta industriāla koka izmantošana būvniecības nozarē. Tādēļ mums nav labu, stabilu tradīciju, kādas ir Austrijā, Šveicē, Bavārijā, Francijā un citur,» viņš teic. Piemēram, dažviet Francijā ir nosacījumi, ka mājas ir jābūvē šādi – pirmajam stāvam jā-

būt no akmens, bet otrajam jau no koka. Mums nav šādu nosacījumu – visi būvē, kā grib, kā māc un ko var atļauties. «Tas nav kokrūpniecību attīstošs modelis,» viņš secina. Uz piebildi, ka koka apbūves aizsākšanai būtu nepieciešams precīzi mērķēts valsts atbalsts, Mareks Mamajs pauž skepsi: «Nedomāju, ka nepieciešams valsts atbalsts. Es esmu nedaudz jocīgu uzskatu piekritējs un domāju, ka valsts kopumā atbalsta viskautko un

pārāk daudz. Tas pašlaik sāk veidot nepareizi skandināvisku nāciju, proti, mēs sākam dzīvot uz pabalstiem un pierast pie tā. Daudzās lietās mēs esam kūtri tikai tādēļ, ka valsts neatbalsta. Tomēr, ja mēs paskatāmies līdz 1936. gadam uzbūvētas divstāvu koka mājas, kuras īstenībā Latvijā ir saglabājušās ļoti daudz, – tur nekāda valsts atbalsta nav bijis,» viņš norāda. Tomēr, pēc uzņēmēja uzskata, ir arī cits bremsējošs apstākļi – kvalitatīva izejmateriāla pieejamības trūkums. «Manā izpratnē traucē kokapstrādes uzņēmumu vēlme pēc iespējas ātrāk apgrozīt kokmateriālu. Uzskatu, ka tā ir viena no lielākajām problēmām, ka jebkura jēdzīga zāģētava ļoti īsā laikā zāģmateriālu *izstumj* tirgū. Jau sen lielos kokapstrādes uzņēmumos nevar nopirkt pirms diviem vai pat pieciem gadiem nocirstu koku, kurš cita starpā būtu arī dabiski izžuvis. Redziet – lietaskoks jau nav vajadzīgs tikai restaurācijā, bet arī citviet!» argumentē Mareks Mamajs. Viņš min piemēru, ka Šveicē vai Austrijā katrā mazā ciematā ir pa kokzāģētavu, kas izgatavo gan mājas, gan mēbeles, bet to teritoriju lielāko daļu aizņem tieši kokmateriālu glabāšana. «Mums ir →

otrādi – *megaliela* ražošana, pie kuras labākajā gadījumā ir kalte. Un tad mēs brīnāmies, ka mums ir nekvalitatīvs kokmateriāls, kas vērpjas, griežas, un tādēļ neviens negrib ar to strādāt. Nekas jauns nav jāizdomā! Vienkārši jāatceras, kā to darīja kādreiz,» aicina uzņēmējs.

ILGTSPĒJAS VIRZIENĀ

Patlaban AS *Būvuzņēmums Restaurators* strādā pie ambicioza projekta – jumta nomaiņas Jēkaba katedrālei. Mareks Mamajs atminas, ka pirms dažiem gadiem *Arčers* kā ģenerāluzņēmējs mainīja torņa jumtu Doma baznīcai – tika mainīts jumts, kapars, kā arī koka konstrukcijas, kas bija stāvējušas vairākus simtus gadu. «To darīja ļoti profesionāli vīri. Tās, protams, bija apjomīga izmēra koka konstrukcijas, kuras tā vienkārši nevar uzreiz dabūt. Projekta pasūtītājs bija piesaistījis Eiropas Savienības (ES) fondu līdzekļus, līdz ar to projekts bija jāpabeidz pusotra gada laikā. Tas nozīmē, ka pusotra gada laikā bija jāizdara tas, ko senatnē

darīja pat vairākus desmitus gadu. Nebija laika, lai pareizi sagatavotu šo kokmateriālu – kaut vai pareizajā gadalaikā nocirst un ielikt kaltē. Mēs bieži esam spiesti ņemt kokmateriālu, nezinot, no kurienes tas nāk. Tā ir ikdienas problēmātika, ar ko mēs saskaramies,» par nebūšanām spriež uzņēmējs. Taujāts, vai kokapstrādes ietvaros vajadzētu domāt par dažādu standartu celšanu, Mareks Mamajs atbild apstiprinoši un piebilst, ka tas veicinātu nozares ilgtspēju.

Tagad arī Ventspilī norisinās projekts, kurā AS *Būvuzņēmums Restaurators* kā ģenerāluzņēmējs būvē tiesas nama jaunbūvi – koka karkasa ēku. «Vadāmies pēc skandināvu standartiem pārsedžu, starpsienu un jumta *pīrāgos*. Mūsu pārlicība ir, ka valstij, kas domā nacionālā mērogā, ir jāizveido atbilstoši standarti. Arī šajā projektā mūs spieda termiņi. Lai izietu no situācijas, mēs vērsāmies pie viena koka ēku ražotāja, kurš, kamēr mēs kārtojām dokumentus un gājām visu birokrātisko ceļu, bija jau šo ēku uzražojis. Pēc tam mēs šo

900 kvadrātmetru lielo divstāvu ēku samontējām pusotra mēneša laikā,» pārsteidzošo koka ēku apbūves efektivitāti ilustrē Mareks Mamajs.

«Nevienā vēsturiskā ēkā neesmu redzējis nevienu plēvi nedz sienās, nedz griestos vai starpstāvu pārsedzēs. Uzskatu, ka lielākā daļa koka karkasa ēku ražotāju šajā ziņā grēko, jo citus jēdzīgus materiālus aizstāj ar plēvi. Tas rada tādu neīstu sajūtu par koka būvniecības ilgtspēju,» viņš piebilst. Mareks Mamajs atsauca uz kādu rakstu, kurā bija vēstīts par jauna nanobetona izgudrošanu, kas nelaidīšot cauri mitrumu, gaisu un tamlīdzīgi. «Iespējams, ka inženierbūvēs tas ir pieņemami, bet neesmu pārliecināts, ka cilvēkiem ir jādzīvo termosā. Liela daļa slimību akumulēties tieši šā iemesla dēļ. Arī vakardienas gaisa mums nav jāelpo,» viņš teic, uzsverot koka būvju labās termoregulācijas, ventilācijas un mitruma kontroles īpašības.

«Daudzstāvu ēkai mainījām jumtu un vajadzēja to nosiltināt. Izvēlējamies kokšķiedru plātni no

abām pusēm un aizpūtām ar ekovati – klasisks sienas *pīrāgs*. Pa virsu uzlikām skārdu. Ļoti ātri un ērti būvējās. Aprunājos ar cilvēkiem, kas tur strādāja vasarā, kad viņiem vajadzēja būt kā zem pannas, jo virsū ir skārds. Gan vasarā, gan ziemā ir absolūts komforts, jo ziemā aukstums netiek cauri, bet vasarā šis jumts neuzkarst. Nelikām nevienu plēvi, tāpēc esam ļoti patīkami pārsteigti, ka tas strādā,» stāsta Mareks Mamajs.

KOKA APBŪVE KĀ IKDIENA

Taujāts, vai viņu var dēvēt par koka apbūves fanu, viņš saka, ka nē, jo pats no koka neko vēl neesot uzbūvējis. «Tomēr gribu domāt, ka pēc 10 gadiem tā būs mūsu ikdiens. Manā plānā galdniecība ir punkts numur viens. Tomēr redzu, ka ilgtspējīgi varam strādāt tikai tad, ja tu strādā no meža nociršanas līdz gala produkta pārdošanai klientam, proti, tavā rīcībā ir pilns cikls,» viņš teic,

piebilstot, ka, viņaprāt, liela nelaime meklējama apaļkoku eksportā. «Valstīm, kurās nav mežu, mēs dāvinām naudu un darbu. Ilgtspēja ir sarežģīta lieta, un ir ļoti jābūvē tā strādāt un dzīvot,» uzskata uzņēmējs.

«Runājot par galdniecību – redzu tajā perspektīvu. Kā jau minēju iepriekš, manuprāt, Latvijā ir tikai divi galvenie resursi – koks un cilvēks. Līdz ar to kokapstrāde ir šo abu resursu sinerģija, kas nozīmē, ka mēs pilnvērtīgi izmantojam iespējas, kuras sniedz vieta, kur mēs dzīvojam. Tas būs pieprasīti, jo mūsu platuma grādos sāk dominēt doma par ekobūvniecību. Domāju, ka mēs jau tagad piedzīvojam globālas pārmaiņas,» viņš pauž.

KOKS – ILGTSPĒJĪGS MATERIĀLS

«Ja runājam par kvalitatīvi izgatavotu būvelementu, ko esam restaurējuši, koks noteikti ir ilgt-

spējīgākais. Tas ir ļoti interesanti. Daudzviet atjaunojam apmetumu, kur daudz kas neturas klāt, tas ir jānodauza nost un jāizveido no jauna. Savukārt tur, kur ir koka apdare – panelējumi, koka durvis, grīdas –, tās jau ir nostāvējušas 100 gadu un turēsies vēl tikpat ar nosacījumu, ja nebūs pakļautas mitrumam,» stāsta Mareks Mamajs. Kā piemēru viņš sniedz restaurētu daudzdzīvokļu mājas kāpņutelpu Krišjāņa Valdemāra ielā. «Restaurējām ieejas durvis, panelējums. Protams, padomju gados koka parketam virsū bija uzlikts linolejs. To visu noplēsām nost, un tagad cilvēki staigā un redz to pašu, ko cilvēki redzēja pirms 100 gadiem. Vienīgais, kas bija jāizdara, bija jānotīra, jānopucē un jāieeļļo no jauna. Ar durvīm stipri līdzīgi. Koka apdare nevar tā sabojāties. Ja koks ir jēdzīgi uztaisīts un iekonservēts, tas kalpos ļoti ilgi,» pauž SIA *Būvuzņēmums Restaurators* vadītājs. ◻

